

TÜRK KÜLTÜRÜNDE KARAKUŞ KADI FIKRALARI

Doğın KAYA*

Özet

Türk fıkra kültüründe fıkra tipi denildiğinde Nasrettin Hoca, Bekri Mustafa, İncili çavuş, Temel, Kemine, Aldar Köse gibi isimler akla gelir. Elbette ki fıkra tipleri bu şahsiyetlerle sınırlı değildir. Bu vadede araştırma yapıldığında bilenen ancak üzerinde çalışılmamış tiplerin olduğu da aşikârdır. Burada tanıtmaya çalışacağımız Karakuş Kadı da bunlardan birisidir.

Türk fıkra kültüründe iki kadı tipi vardır. Bunlardan olumlu tip olarak Nasreddin Hoca, olumsuz tip olarak da Karakuş Kadı karşımıza çıkar. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Karakuş Kadı ile ilgili olarak üçü Arapça biri Türkçe olmak üzere dört kitap yayınlanmıştır. Türkçe olanı Sevim Akten-Nail Tan ve Hayrettin İvgin tarafından ortaya konulmuştur. 2008 yılında Kültür Ajansı Yayınları arasında çıkmıştır. “Türk Halk Edebiyatında Karakuş Kadı Fıkraları” adlı bu kitap, Türkçe neşredilmiş ilk kitap olması bakımından kültürümüz için çok büyük önem arz etmektedir.

Karakuş Kadı, kültürümüzde mantıkla ilgisi olmayan, garip hükümler vermekle iz bırakmış birisidir. Kanun, örf, gelenek dışında, mantığa dayanmadan verilen hükümleri ihtiva eden, davacı ve davalıyı hayrete düşüren kararlar “Hükm-i Karakuşî”, “Karakuşî Hüküm” olarak nitelendirilmiştir. Buna bağlı olarak adalette alınan tuhaf kararlarda “Karakuş hükmü”, “Karakuşî karar” ifadeleri kullanılmaya başlanmıştır.

Sunulacak bildiride Kadı Karakuş’un kimliği üzerinde durulacak, verdiği hükümlerdeki tuhaflıklar ile bunların toplum üzerinde yansımaları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fıkra, Nasreddin Hoca, Kadı Karakuş

* Emekli Öğretim Üyesi, drdogankaya@gmail.com

Fıkra, temelinde az çok mizah, nükte, hiciv hatta tenkit unsuru taşıyan, günlük olaylardan hareketle hisse kapmayı hedef tutan sözlü, kısa, mensur hikâyedir.

Gerek kültür gerekse edebiyat açısından zengin bir hazine hüviyetinde olan fıkralar hemen her konuda olabilir. Sosyal, siyasi ve iktisadi ayrılıklardan doğan çatışmalar; beşerî davranışlarla aile, hukuk ve terbiyeyi ihtiva eden tüm konular fıkraların özünü oluşturur.

Fıkranın dili anlaşılır, sade ve açıktır. Yapmacıktan uzak, külfetsiz olan halk dili olup ifadeye benzetmeler, yakıştırmalar, tekrarlar, dualar, beddualar, deyimlerle zenginlik kazandırılır. Fıkraların anlatımı için belirli bir zaman ve mekân yoktur. Anlatılması ile konuşmalara canlılık, akıcılık ileri sürülen fikir desteklenir.

Fıkralar, genellikle bir *fıkra tipine* bağlı olarak anlatılır. Fıkra tipleri denilince akla; *ortak şahsiyeti temsil yeteneği kazanan ferdî tipler* (Nasreddin Hoca, İncili Çavuş, Bekri Mustafa, Pinti Hamit, Telve Mustafa, Kemine, Eseppulat, Kırımlı, Bektaşî, Aldar Köse), *zümre* (Mevlevî, Yörük, Terekeme, Tahtacı, Köylü...), *azınlık* (Hıristiyan, Musevî...), *bölge/yöre* (Kayserili, Karadeniz, Konyalı...), *yabancı* (Behlül-i Dâna-Fars, Karakuşî-Arap), *gündelik* (karı-koca, kaynana, anne-çocuk, deli, cimri, kör, topal, hırsız, dilsiz, eşkıya, bakkal, kasap, bezirgân, hakîm, avukat...) ve *moda tipler* gelir.

Bizim burada söz konusu ettiğimiz Karakuş Kadı da bir fıkra tipidir.

Türk fıkra kültüründe iki kadı tipi vardır. Bunlardan olumlu tip olarak Nasreddin Hoca, olumsuz tip olarak da Karakuş Kadı karşımıza çıkar. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Karakuş Kadı ile ilgili olarak üçü Arapça biri Türkçe olmak üzere dört kitap yayınlanmıştır. Türkçe olanı Sevim Akten-Nail Tan ve Hayrettin İvgin tarafından ortaya konulmuştur. 2008 yılında Kültür Ajans Yayınları arasında çıkmıştır. “Türk Halk Edebiyatında Karakuş Kadı Fıkraları” adlı bu kitap, Türkçe neşredilmiş ilk kitap olması bakımından kültürümüz için çok büyük önem arz etmektedir. (Yazarlarımıza Allah’tan sağlıklı ömür niyaz ediyorum.)

Karakuş Kadı, kültürümüzde mantıkla ilgisi olmayan, garip hükümler vermekle iz bırakmış birisidir. Kanun, örf, gelenek dışında, mantığa dayanmadan verilen hükümleri ihtiva eden, davacı ve davalıyı

hayrete düşüren kararlar “Hükm-i Karakuşî”, “Karakuşî Hüküm” olarak nitelendirilmiştir. Buna bağlı olarak adalette alınan tuhaf kararlarda “Karakuş hükmü”, “Karakuşî karar” ifadeleri kullanılmaya başlanmıştır.

Karakuş Kadı’nın uzun bir adı vardır: *Ebu Said Bahaeddin bin Abdullah el Esadî er-Rumî el-Malikî en-Nasirî*. Doğum tarihi tespit edilememiştir. 7 Nisan 1201’de Kahire’de vefat etmiş ve kendisinin yaptırdığı kuyu ve havuzun yakınındaki türbeye defnedilmiştir. Hükm-i Karakuş adlı Arapça eserin yazarı Abdullatif Hamza eserinde onun Anadolu’da yaşayan bir Rum ailenin çocuğu olduğunu kaydetmiştir.¹ Karakuş’un çocukluk ve gençlik dönemi hakkında pek bilgi bulunmamaktadır. Anadolu’dan getirilmiş ve hadım edilmiş bir köledir.²

Salahaddin Eyyübî (1137-1193)’nin amcası Esedüddin Şirkûh (Vezirliği 1165-1169)’un ordusuna katılmış, bir müddet ona kölelik yapmış, hünerli, samimi, işini hakkıyla yapan biri olmasından dolayı Şirkuh onu azat etmiştir. Serbest kalan Karakuş, Mısır’a gitmiş orada yaşamaya başlamıştır. Burada ilminden ve ferasetinden dolayı kısa zamanda şöhret sahibi olması Şirkuh’un yerine geçen Selahaddin Eyyubi’nin ilgisini çekmiştir. O tarihte Mısır’daki bozulan asayişin, cinayetlerin, hırsızlıkların ve ahlâksızlıkların önüne geçmesi için Selahaddin Eyyubi onu Kahire Kadısı yapmıştır. Akka Valisi iken Frenklere esir düşünce (1191) Selahaddin Eyyubi, 20.000 dinar fidye vererek onu esaretten kurtarılmıştır.³ Karakuş bu sırada çok yaşlanmıştır.⁴ Zamanla Selahaddin Eyyubi’nin gözdesi olmuş, güvenini kazanmıştır. Selahaddin Eyyubi’nin vefatından sonra onun oğlu Melik el-Aziz Osman’ın naibi olmuştur. Melik el-Aziz Osman, Mısır’da bulunmadığı zamanlarda Karakuş’u kendi yerine vekil olarak bırakmıştır. Bu güven onun oğlu el-Melikü’l-Mansur Muhammed döneminde de devam etmiştir.⁵ Emir Karakuş naipliği sırasında kendisine vazifesini en iyi şekilde icra etmiş, emirliğe kadar yükselmiştir. Sarayın hazinelerini ve mühimmatlarını

¹ Abdullatif Hamza, *Hükm-i Karakuş*, Mısır, 1364 (M. 1945), s. 9.

² Akten Sevim-Nail Tan-Hayrettin İvgin, *Türk Halk Edebiyatında Karakuş Kadı Fıkraları*, Kültür Ajans Yayınları, Ankara, 2008, s. 9

³ Necdet Rüştü Efe, *Türk Nüktecileri*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum, 2013, s. 151.

⁴ Soberheim, Milli Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi, C. 6, İstanbul, 1977, s. 309.

⁵ Kök, Bahattin, “Karakuş, Bahaüddin”, *T.D.V. İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 24, İstanbul, 1996, s. 441.

en güzel ve en doğru şekilde korumuştur. Kahire'ye üç sur yapılmıştır. İlki Rumlu Cevher-üs Sakli isimli komutanın yaptığı surdur. İkincisini, Ordu komutanı olan Bedrû'l-Cemali el Fatîmi isimli vezir yaptırmıştır. Üçüncüsü suru da Makas Kalesi'nin yanına Emir Karakuş yaptırmıştır.

Karakuş Kadı ile ilgili olarak Arap Edebiyatında bazı eserler ortaya konulmuştur. **Vezir İbn Memmâtî** (1149-1209)'nin “el-Fâşûş fî Ahkâmî Karakuş” adlı eseri, bu eserlerin başında gelir.⁶ Buradaki el-Fâşûş “basiretsiz, ahmak, iyiyi kötünden, haklıyı haksızdan ayıramayan, aptal” anlamındadır. Hristiyan bir aileden olan Memmatî cömert birisidir. Ekmek verdiği çocukların kendisine “Memmatî memmatî / Anne anne demelerinden dolayı Memmatî olarak anılmıştır. Memmatî eserinde pek çok hikâye yer alır. Kitabın giriş kısmında; “Bahauddîn Karakuş'un kıt akıllı ve ahmak biri olduğu için ümmeti mahvettiğini, başına buyruk davranıp hiçbir âlime uymadığını, zalimi mazlumdaki ayırt edemediğini, haklı olana değil şikâyet önceliği bulunana hak verdiğini ve bulunduğu yüksek makamından dolayı da kimsenin tüm bunlara karşı çıkamadığını görünce, Salâhaddin'in Müslümanları bu adamdan kurtarması ümidiyle ona sunmak üzere bu kitabı yazdım.”⁷ diyerek ahmak, gaddar ve basiretsiz nitelikli hikâyelerle Karakuş'u Selahaddin Eyyubi'nin ve halkın gözünde küçük düşürücü gayret içerisinde olmuştur. olmuştur. Gayesi, onu Selahaddin Eyyubi'nin ve halkın gözünden düşürmektir. Karakuş fıkralarının aslı da Memmatî'nin aktardıklarına dayanır.

Karakuş hakkında ilk bilgileri Arap müellifi **Hâfız İmam Süyûtî** vermiştir. Onun yazdığı risaleyi okuyan halk, Karakuş'un gerçek kimliğini merak etmiş ve bunu Süyutî'den öğrenmek istemiş. Süyutî, Hicrî 899 (M. 1493) senesinde Kahire'de Tulun camiinde ders verirken Emir Bahâeddin Karakuş'un kim olduğu ve onun hakkında anlatılan hikâyelerin aslı olup olmadığı sorulması üzerine Süyûtî onlara şöyle cevap vermiştir: “Bunlar büsbütün asılsız şeyler değildir. Muhammed bin Segri'n-Nâsırî kitabında Emîr Bahaeddin Karakuş'un Mısır Sultanı Selâhaddin Yusuf bin Eyyub'un veziri olduğunu söyler. Emîr Bahaeddin Karakuş, Kahire'de Hâkimî Camii'nin yanındaki ‘Elsahip’ adlı meşhur caddenin sahibi imiş. Kendisi

⁶ Abdullatif Hamza, a.g.e., s. 28. / Mehmet Ali Kapar, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 11. İstanbul, 1995, s. 349-350

⁷ İbrahim Güngör-Abdülhadi Timurtaş, a.g.m., s. 223

mert, saf, vaktini hayrat ve sevap işlemekle geçirir bir zat idi. Fakat zaman zaman yaptığı dalgınlıklardan kolay uyandırılmayacağını bildiği için, her sene Sultan Salâhaddin, âdeti olduğu üzere, ilkbaharda Şam’a giderken dönünceye kadar saltanat işlerini yalnız ona bırakmağa cesaret edemez, oğlu ile beraber, ikisini birden kendisine vekil bırakırdı. Fakat Hicrî 561 (1165) senesinde veliahdın vefatı üzerine saltanat işlerini iki ay müddetle yalnız Karakuş’a bırakmış, o sırada yaptığı acayip icraat dolayısıyla, üzerine bir takım garip hikâyeler düzülmüştür.”⁸ Karakuş fıkralarının çoğu Salahaddin Eyyubi’nin 1165 tarihinde Şam’a gittiği iki aylık dönemde vücut bulmuştur. Suyutî’nin kitabında bu fıkralardan 18’i kayıtlıdır.

Karakuş’la ilgili olarak adından söz edebileceğimiz kıymetli bir eser de Celaleddin Abdurrahmân es-Suyûtî’nin “Es-Suyûtî, *el-Fâşûş fî ahkâmi ve Hikâyât-i Karakuş*”⁹ adlı eseridir. Bu yazma Paris’tedir. Suyutî (Hicrî 9. Yüzyıl), kitabını *İbn Memmatî* gibi Karakuş’u değersizleştirmek gayesiyle değil de anlatılan hikâyelerin ne derece doğru olduğunu tayine çalışmak için yazmıştır. Nitekim Karakuş’un Kahire’de yaptığı pek çok kale, sur, yol, köprü, han ve çeşme gibi önemli mimari eserler de onun, Memmatî’nin anlattığı gibi bir tip olmadığını göstermektedir.

Kahire’de olan Abdü’s-selâm el-Lakani’nin kaleme aldığı yazma eser¹⁰; Abdullatif Hamza’nın “Hükm-i Karakuş”¹¹ adlı kitabı ile Ahmed Halîl eş-Şâl’in “*Hukmu Karakuş*”¹² adlı kitapları diğer önemli çalışmalardır. Hamza, kitabında Mematî’nin anlattığı hikâyeler ile ilgili olarak; “Bunlar İbn Mematî’nin uydurduklarından bazıları. Bu hikâyeleri okuyan yazara şaşıyor.” diyerek uydurma olarak niteler.¹³

Karakuş hikâyelerini anlatan “*et-Tarrazıl-Menguş fî Hukmis-Sultani Karakuş*” adında bir kitap daha vardır ki bu kitap Mematî’nin ve Suyutî’nin kitaplarından alınmış anlatıları ihtiva eder.

⁸ Şevket Rado, “Karakuşî Hükümler”, *Hayat Tarih Mecmuası*, S. 1 Şubat 1967, s. 5-8.

⁹ Celaleddin Abdurrahman, Es-Suyûtî, *el-Fâşûş fî ahkâmi ve Hikâyât-i Karakuş*, el-Matbaatu’l-Husûsiyye, Mısır, H. 1311, s. 2.

¹⁰ Soberheim, Millî Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi, C. 6, İstanbul, 1977, s. 308-309.

¹¹ Abdullatif Hamza, *Hükm-i Karakuş*, Mısır, 1364 (M. 1945)

¹² Ahmed Halîl eş-Şâl, *Hukmu Karakuş*, ed-Dâru’z-Zehebîyye, Mısır.

¹³ Abdullatif Hamza, a.g.e., s. 55.

Abdullatif Hamza'nın kitabında 23, Ahmed Halil'in kitabında 26, Suyutî'nin kitabında da 20 fıkra vardır. Hikâyelerde kısmen farklılıklar bulunmaktadır.

Kültürümüzde Karakuş Kadı'yı konu alan yegâne kitap Akten Sevim-Nail Tan-Hayrettin İvgin'in hazırladıkları "Türk Halk Edebiyatında Karakuş Kadı Fıkraları" adlı kitaptır. 2008 yılında basılan bu kitap 104 sayfa hacminde olup Karakuş Kadı ile ilgili makaleleri ve fıkraları ihtiva etmektedir. Kitap iki bölümdür. Birinci bölümde Karakuş Kadı'yı tanıtan farklı yazarlara ait 10 çalışma kaydedilmiştir. İkinci bölümde de 6 ayrı çalışmada yer alan Karakuş Kadı'ya ait fıkra metinleri kaydedilmiştir.

Kitaptaki makalelerden ikisi Nail Tan'a aittir. Bunlardan birisi "Türk Halk Edebiyatında Karakuş Fıkraları" adını taşır. İkincisi de Türk Dili dergisinin 530. Sayısında neşredilen "Türk Halk mizahında Birbirine zıt iki kadı. Gölge Kadısı Nasreddin Efendi-Karakuş Kadı" adlı makaledir.¹⁴ Kitabın yazarları arasında yer alan Hayrettin İvgin'in Perşembe, Haymana ve Safranbolu'dan derlediği 3 fıkra ile "Malatya Doğanşehir-Gözene Köyünden Balkanlarda Kosova-Prizren'e Uzanan Karakuş Anlatısı" adlı bildiri metnide yer almaktadır.

Üç araştırmacının ortaya koyduğu Türk Halk Edebiyatında Karakuş Kadı Fıkraları'nda İstanbul, Kahire, Münih ve Paris'te bulunan çeşitli yazmalardaki 32 fıkranın yer aldığından söz edilir. Biz, çalışmamız sırasında makale, bildiri ve kitap olmak üzere 30 kaynağı gözden geçirdik ve bunlarda toplam 43 farklı fıkra tespit ettik. En fazla Karakuş fıkrasını ihtiva eden eser Decourdemanche'in Fransızca yazılmış olan "Les Naïvetes de Karakouch" adlı kitabıdır. Kitapta 32 fıkra bulunmaktadır.

Karakuş fıkraları bir olayın, bir durumun bir mevzunun tersini aksettirmekle insanları farklı düşünce ve yaklaşımlara sevk etmesi yönünden önemlidir. Fıkralarda güldürürken düşündürmek ön planda olan hususlardır. Karakuş fıkraları, bunlara bir de meseleye tersinden bakmayı öğretmektedir. Karakuş fıkralarındaki tuhaflıklar halkın ilgisini çekmiş bu çerçevede başka fıkralar da uydurmuşlardır. Bu konuda yazılmış kitaplarda 20-26 arasında Karakuş Kadı fıkrası yer alırken fıkra sayısının 43'e ulaşmasının da izahı budur.

¹⁴ Tan, Nail; "Türk Halk Edebiyatında Karakuş Fıkraları", *Türk Dili Dergisi*, S. 530, Şubat 1996, s. 358-363.

İskender Pala, “İki Dirhem Bir çekirdek” adlı kitabında Karakuş Kadı’yı ana hatlarıyla şöyle özetlemiştir:

“Karakuş, en olmayacak zamanlarda en olmayacak kararları vererek toplumun içinde bulunulan durumdan daha beter hâlleri göz önüne getirmesini sağlayarak, insanların hâllerine şükretmelerini sağlamasını bilir. O, ihtiyar ve güngörmüş edasıyla; biraz meczup ve yarı kaçık kişiliğiyle; kanun ve kaideye, akıl ve hikmete uygun olmayan zalimane kararlarıyla toplum arasında her devirde var olan adaletsiz uygulamaları üstlenir. ‘Karakuşî karar’ sözü, bu yüzden dilimizde bir mesel hükmünde yaşar.”¹⁵

Şurası var ki yaptıkları halkın asırlardır dilden dile yaşattığı hikâyelerdeki Karakuş tipinin önüne geçememiştir. Kültürümüzde, Karakuş denilince absürt fıkraları ile bilinen bir tip gelmektedir. Meseleye bu açıdan baktığımızda Memmatî’nin başarı sağladığı söylenebilir.

Birkaç Karakuş Fıkrası:

Günün birinde Karakuş Kadı huzuruna birisi gelir. Adam, evine hırsız girdiğini hırsızın bulunup cezalandırılmasını ister. Kadı adamın evine gider. Mahalle halkını adamın evinin önünde toplar. Kapıyı kapattırıp kulağını kapıya dayar ve bu arada fısıltı ile bir süre konuşur. Sonra geriye dönüp mahalleliye;

-Kapı, bana hırsızlık yapanın kafasının üstünde tüy olduğunu söyledi, der.

Orada bulunan insanların içindeki birisi gayri ihtiyari elini kafasına götürür. Karakuş bunu görür.

Karakuş’un hizmetkârları adamı götürüp döverler. Adam, suçunu itiraf eder, çaldıklarını sahibine iade eder.

* * *

Gene bir gün mahkemeye bir adam gelip; komşusunun, onu büyük bir zarara soktuğunu söylemiş: Karakuş, sormuş:

-Ne gibi zarardır bu?

¹⁵ Pala, İskender; “Hikâyeleriyle Deyimlerimiz”, *İki Dirhem Bir Çekirdek*, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2000, s. 113-115.

-Karım hamileydi. Komşum olan adam, onu korkutarak, çocuğumuzun düşmesine sebep oldu!

-Kaç seneden beri evlisin? Bu zamana kadar başka çocuğun oldu mu?

-Hayır!

Otuz yıldır doğuramayan kadının artık hamile olamayacağını tahmin ve bu iddianın da iftira olduğuna iman eden Karakuş; gene kendine göre bir hüküm vermiş:

Komşunu, ceza olarak, karınla bir yere kapatacağız. Karın, eskisi gibi hamile kalmadan, mahkûmu serbest bırakmayacağız!

Bu dünya adalet tarihinde misli görülmemiş, hükmü duyan iftiracı, hemen davasından vazgeçmiş.

* * *

Bir gün bir adam Karakuş'a gidip; "Bu adam benim kulağımı ısırdı." diyerek şikâyetle bulunmuş. Karakuş ötekini dinlemiş. Herif; "Ya Emîr bu adam yalancıdır. Onun kulağını ben ısırmadım. Kulağını kendisi ısırmıştır." deyince Karakuş toplantıdan kalkıp bir odaya gitmiş, orada sandalye üzerine oturup kendi kulağını ısırmaya çabalarken sandalye yuvarlanmış. Üzerinden düşüp kolu kırılmış. Karakuş, bu hâl ile odadan çıkıp şikâyet edilen adama:

- "Bunun kulağını sen ısırdın ve üstelik benim kolumu da kırdın." diyerek sopa ile dövülmesini emretmiş. (Rado, Tan 31-32)

* * *

Bir gün koca sakallı iki adam Karakuş'un huzuruna gelip sakalsız bir adamdan; "Bu bizim sakalımızı yoldu." diye şikâyet etmişler. Karakuş, davacıların sakallarının büyüklüğünü ve şikâyet ettikleri adamda sakal olmadığını görünce; "O sizin sakalınızı yolmamış, belki siz onun sakalını yolmuşsunuz!" diyerek; "Sakalsız adamın sakalı büyüyünceye kadar şu iki adamı hapsedin!" diye emir vermiş.

Adamlar neye uğradıklarını anlamayarak dava ettikleri adamla sulh olmaya razı olmuşlar da hapisten çıkabilmişler.

* * *

Bir gün Karakuş'un oğlu bin kuruşa bir katır satın alıp babasına

göstermiş. Karakuş; “Pahalıdır, geri ver!” diye emretmiş. Oğlu ağlayarak yanından çıkarken hademedden biri ağlamasının sebebini sormuş. Çocuk da olanı anlatmış ve “Katır bana çok lâzım.” demesi üzerine hademe çocukla beraber tekrar Karakuş’un huzuruna çıkıp, katırı niçin reddettiğini sormuş. Karakuş, “pahalıdır” deyince hademe: “Ya mevlâna, biz katırı 1000 kuruşa almadık, 999 kuruşa aldık.” deyince Karakuş:

-“Öyleyse pahalı değildir.” diyerek parasının verilmesini emretmiş. (Rado, Tan 29-30)

Birkaç fıkra:

Zamanın hükümdarı, bütün mahpusların ceza sürelerini yarı yarıya affetmiş. Zindancı, müebbet hapis mahkûmlarının hesabını nasıl yapacağını saraydan sorunca, hükümdar; bu hususun Kadı Karakuşla istişare edilmesini söylemiş. Karakuş, hiç bu gibi meselelerde fazla düşünür mü?.. Kestirip atmış:

Müebbet mahkûmları bir gün serbest bırakır, bir gün hapsedersiniz!

* * *

Bir gün alacaklının biri, Karakuş’un huzuruna çıkıp:

-Benim şu adamdan alacağım var, vermiyor, diye şikâyetle bulunmuş.

Karakuş, borçluyu buldurup huzuruna getirtmiş ve borcunu niçin ödemediğini sormuş. Borçlu adam:

-Ya Mevlânâ, ben fakir bir adamım. Ne zaman borcumu ödemek için biraz para biriktiririm, bu adamı ararım, yerinde bulmam. Biriktirdiğim parayı tam harcarım, neredeyse çıkıp gelir, alacağını ister, diye cevap vermiş.

Karakuş, hemen adamlarına dönmüş, alacaklıyı göstererek:

-Bu adamı hapsedin ki, borçlu para biriktirdiği zaman hapishaneye gidip borcunu kolayca ödeyebilsin, emrini vermiş.

Bu karar üzerine alacaklı şahıs:

-Vazgeçtim, alacağımı bu adama bağışladım, diyerek davasından vazgeçmiş ve hapse girmekten kurtulmuş.

* * *

Çok çirkin, çok hasis bir adam mahkemeye gelip, karısının kendisini aldattığını, şahitlerle ispat edip, cezalandırılmasını istemiş.

Sanık kadını çağırtan Karakuş; bakmış ki kadın çok genç, çok güzel, fakat üstü başı pek perişan...

Kadın, kendini şöyle savunmuş:

Kocam, ziyadesiyle zengin ve lâkin o kadar da hasistir. Üç yıldan beri yediğim zeytin ekmekten ve giydiğim, şu gördüğünüz tek entariden usandım. Tanıdığım zengin bir zattan yardım istemeye gittiğim gün, beni zina suçuyla itham etti!

Karakuş; kadının kocasına sormuş:

-Zina günahına kani misin?

-Evet efendim!

-Boşa öyleyse!

Davacı, mahkeme huzurunda kadını boşayınca; Karakuş, adama dönmüş:

-İşte, davanız hallolundu!

-Aman efendim; ya ceza?

Bu kadın, senin gibi çirkin ve hasis bir adamla üç sene yaşayarak, cezasını peşinen çekmiştir... Haydi, dışarı! Bu dünya adalet tarihinde misli görülmemiş, hükmü duyan iftiracı, hemen davasından vazgeçmiş. (Efe- Tan 62-63)

Kaynakça

Akten Sevim-Nail Tan-Hayrettin İvgin, *Türk Halk Edebiyatında Karakuş Kadı Fıkraları*, Kültür Ajans Yayınları, Ankara, 2008.

Altan, Çetin, “Hükm-ü Karakuşî Öykülerinden” (Şeytanın Gör Deddiği Köşesi), *Sabah gazetesi*, 24 Mayıs 1992 Pazar.

Altınar, Ahmet Turhan; “Karakuşî -Hukuk” (Testus Gugukus Köşesi), *Milliyet Pazar eki*, 3 Şubat 2002 Pazar, s. 12.

Casanova, M. P; “Karakouch”, Memoires de la Mission Archeologique Française au Caire, C. VI, Fasikül 3, Paris 1893, s. 447-492.

[Çaylak], Mehmet Tevfik, *Hazine-i Letâif*, İstanbul, 1885.

Çizmeciler, Osman, *Ünlü Deyimler ve Öyküleri*, İstanbul 1982, s. 148.

Danişmend, İsmail Hami, *Tarihî Hakikatler*, Tercüman Yayınları, İstanbul 1979, C. I, s. 114-115.

Decourdemanche, J.A.; “Les Naivetes de Karakouch”, *Les Plaisanteries de Nasreddin Hodja Augmentee des Naivetes de Karacouch*, Ernest Leroux Editeur, Paris 1908, s. 111-154.

Efe, Necdet Rüştü; *Türk Nüktecileri*, Nebioğlu Yayınları, İstanbul, 1968.

Ege, Hüsamettin; *Çizmeden Yukarı Çıkma (75 Deyimin Nedenleri)*, Kardeş Matbaası, Ankara, 1965, s. 80.

Erk, Haşan Basri, *Adalet Edebiyatı Antolojisi*, Varol Matbaası, İstanbul, 1950.

Faik Reşat, *Külliyatı Letaif*, (Haz. Ahmet Özalp), Kitabevi Yayınevi, İstanbul, 1995 (2. Baskı 1998), s. 46-50.

Önder Göçgün, *Ünlü Türk Nüktedanları ve Hazırcevapları*, Akçağ, Ankara, 2019, s. 31-36.

Hafız, Nimetullah, *Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri*, Kosova Ü. Priştina Felsefe Fakültesi Yayını, “Rılındı” Basımevi, Priştine, 1985, s. 234-240.

İvgin, Hayrettin, “Malatya-Doğanşehir-Gözene Köyünden Balkanlarda Kosova-Prizrene Uzanan ‘Karakuş’ Anlatısı”, Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi (BALTAM)’nin 2- 9 Aralık 2007 tarihleri arasında Zagreb’te düzenlediği IV. Uluslararası Güney-Doğu Avrupa Türkolojisi Sempozyumuna sunulan yayımlanmamış bildiri.

Onay, Ahmet Talat, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, (Haz. Doç. Dr. Cemal Kurnaz), Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1992, s. 221.

Özzorluoğlu, Süleyman Tevfik; *Lâtâif Cüzdanı*, İkbâl Kütüphanesi, Altsam Matbaası, İstanbul, 1930.

Pala, İskender, İki Dirhem Bir Çekirdek / Hikâyeleriyle Deyimlerimiz, Kapı Yayınları, İstanbul, 2000, s. 113-115.

Pala, İskender, *Kadılar Kitabı*, Kapı Yayınları, İstanbul 2006, Kapı Yayınevi.

Pulur, Hasan; “Kafalar Karışınca” (Olaylar ve İnsanlar Köşesi), *Milliyet gazetesi*, 6 Mayıs 2007 Pazar, s. 3.

Rado, Şevket, “Karakuşî Hükümler”, *Hayat Tarih Mecmuası*, Sayı: 1 (Sıra 25), Cilt: 1, Yıl: 3, 1 Şubat 1967, s. 5-8.

Sobernheim, İslam Ansiklopedisi, “Karakuş” maddesi, C. 6, İstanbul, 1977, s. 308-309.

Tan, Nail, “Türk Halk Edebiyatında Karakuş Fıkraları”, *Türk Dili Dergisi*, S. 530, Şubat 1996, s. 358-363.

Tercemetü'l-Fâşûş fî Hükm-i Karakuş li'l-Hâfız el- Süyûtî”, *Mecmu min Nevâdirü'l Udebâ ve Âsarü'z-Zürefâ*, Derleyen: Mehmet Tevfik [Çaylak], Cüz 1, Matbaa-i Âmire (1287 H. 1871).

Turan, Rahmi, “Zengin ve Fakirin Tercihleri”, *Hürriyet Gazetesi*, 5 Ağustos 2007.

Ülkütaşır, M. Şakir, Bir Vaka veya Fıkraya Dayanan Tâbirler. -6- / Hükmü Karakuşî”, *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 5, Mart 1958, S. 104, s. 1655-1656.

Yıldırım, Dursun, *Türk Edebiyatında Bektaşî Tipine Bağlı Fıkralar*, Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayını, Ankara, 1976.